

Årsmelding 2017

Jødisk museum Trondheim markerte i 2017 sitt 20-årsjubileum med en popup-utstilling om jødisk liv i byen på 19 steder rundt i Trondheim.

Innhold

1. Året 2017
2. Besøksopplysninger
3. Formålet med virksomheten
4. Planlagt drift
5. Utstillinger
6. Kulturaktiviteter
7. Undervisning og formidling
8. Avsluttede prosjekter
9. Løpende prosjekter
10. Musene i Sør-Trøndelag (MiST)
11. Sikkerhet
12. Økonomi

1. Året 2017

I 2017 hadde Jødisk museum Trondheim (JmT) 20 års jubileum. Siden 1997 har museet formidlet jødisk historie, religion og tradisjoner fra Trondheim og det nordenfjelske området.

I løpet disse 20 årene har museet blitt mer synlig i offentligheten. Ikke bare gjennom regulære skolebesøk, men også på grunn av ulike utadvendte tiltak. I 2017 har JmT markert seg spesielt gjennom 20 års jubileumsutstillingen rundt om i Trondheim som foregikk fra 12. mai til 12. august og som synliggjorde Trondheims jødiske historie på 19 av byens kafeer, butikker og museer.

Jødisk museum Trondheim hadde fredag 28. juli besøk av kulturminister Linda Hofstad Helleland med følge i forbindelse med statsrådens pilgrimsvandring til Nidarosdomen. Statsråden fikk se synagogen og museets utstilling.

Kulturminister Linda Hofstad Helleland blir orientert om tararullene i synagogen av Kristine Lehn fra Jødisk museum Trondheim. Bak statsråden ser vi statssekretær Himansu Gulati

Verdt å nevne er også bidrag til det offentlige ordskifte i Adresseavisen den 22. november fra to av museets ansatte med en kronikk som reaksjon på festen med naziramme i Studentersamfundet i Trondheim. JmTs styreleder Merethe Baustad Ranum tok også opp denne saken i ett av sine innlegg i spalten Signert.

Jødisk museum Trondheims styreleder Merethe Ranum holdt minnetale ved markeringen i Falstadskogen den 6. oktober 75 år etter unntakstilstanden i Trondheim og Trøndelag. Styreleder og de ansatte fra museet deltok på seminar om samme tema.

Styret

Styreleder Frank Jenssen gikk ut av styret i mars 2017, og Merethe Baustad Ranum ble valgt til ny styreleder på generalforsamlingen 22.03.2017.

Det nye styret ser slik ut:

Merethe Baustad Ranum, styreleder, valgt for to år

Nikolaj Kahn, nestleder valgt for to år

Henriette Kahn, styremedlem, valgt for to år

Torunn Herje, styremedlem, valgt for to år

Gunnar Flikke, styremedlem

Kent Idar Hirsch varamedlem, valgt for 1 år

Ansatte: 2 faste stillinger, 1 prosjektansatt.

Direktør Bjarte Bruland fratrådte stillingen i januar 2017. Styret vurderte deretter ulike alternativer til direktørstillingen i samarbeid med Museene i Sør-Trøndelag, MiST. Museumsformidler Lise Paltiel fikk innvilget ett års permisjon fra 1. september. Aurora Jacobsen Evenshaug ble ansatt som vikar for Lise Paltiel i stillingen som museumsformidler fra 1. september etter en omfattende søknadsprosess. Kristine Lehns prosjektstilling ble avsluttet 31.12.2017, med to måneders forlengelse ut februar 2018 for å gi tid til å avslutte oppgavene. Tine Komissar ble bedt om å bidra i 50% stilling fra 5. mai 2017 for å avhjelpe arbeidssituasjonen i en periode. Hun begynte deretter som konstituert daglig leder fra 1. juni, etter hvert i full stilling, og har fungert som dette ut året.

Når det gjelder status for museets økonomi, regnskap og budsjetter for 2018 og 2019 viser vi til dokumenter som omhandler disse tema.

2. Besøksopplysninger

Besøkstall og tilgjengelighet

Antall besøk på formidlingsarenaen i 2017: 4 441

Besøkstall statistikk:

Målgrupper	2014	2015	2016	2017
Grupper barn og unge	3247	3371	3594	3061
Grupper voksne	210	305	75	71
Enkeltbesøk barn, voksne	752	797	850	1109 (400 deltok i to ubetalte byvandring)
Totalt	4209	4473	4519	4 441

JmT har som mål å øke tilgjengeligheten til museet for publikum, blant annet med utvidete åpningstider. Ved inngangen til 2017 ble det fortsatt kun holdt åpent for publikum en søndag i

måneden og etter avtale, samt at museet også i 2017 hadde normal åpningstid 6 dager i uken i sommermånedene fra 15. juni til 15. august.

Erfaringene fra 2017 viser godt besøk i løpet av sommeren, men vi må erkjenne at museets lokaler er utfordrende ut fra generelle sikkerhetshensyn, og det er nødvendig å være minst 2 personer på jobb samtidig inne i museets lokaler (hvorav minst den ene til enhver tid er tilgjengelig for omvisning og informasjon), i tillegg til at vaktbua/inngangspartiet i hele åpningstiden må bemannes av en person. Kostnadene knyttet til sommeråpning anslås til ca. kr 250.000.

Fra 1. september 2017 utvidet museet åpningstiden til to søndager i måneden. Museet hadde fått tilskudd til dette med kr 150 000 fra Kommunal- og moderniseringsdepartementet, KMD, gjennom handlingsplanen mot antisemittisme. I tillegg økte vi bemanningen på søndager to omvisere.

Museets pågående prosjekt kalt Risikostyring og akutte sikringstiltak (Jfr. pkt 9. Løpende prosjekter) vil blant annet vurdere kompetanseheving, bemanning av vakter og digital kamera-overvåking av bygningen i en større sammenheng. Der vil det også bli vurdert om det av sikkerhetsårsaker skal være vakthold i vaktbua også i løpet av skoleåret når det er grupper med studenter og skolelever på besøk.

I løpet av skoleåret prioriterer museet skoleklasser og studenter i tillegg til at museet også holder åpent for annet publikum. Det kommer jevnlig forespørsler fra enkeltpersoner og grupper som ønsker å besøke museet. Dette gjelder både enkeltelever, studenter, forskere, journalister, turister, slektninger og andre interesserte i Trondheim og omegn.

JmT samarbeider med Jødisk Kulturfestival i Trondheim med ulike utstillinger, foredrag og åpent museum, blant annet med formål om å synliggjøre museet for et bredere publikum i forbindelse med festivalens mange arrangementer.

Målet for 2018 og strategiperioden er å øke sikkerheten i åpningstidene å gjøre museet økonomisk i stand til å utvide åpningstidene ytterligere.

3. Formålet med virksomheten

Jødisk museum Trondheim, JmT, skal gi et innblikk i den jødiske historien i den nordenfjelske regionen ved å ta vare på fortiden, videreføre den inn i nåtiden, og med det bidra å utvikle fremtiden. Museets formål er å:

- Formidle jødisk innvandringshistorie til Midt- og Nord-Norge.
- Formidle hvordan jødiske innvandrere har integrert seg og skapt seg sin plass i samfunnet, og med det formidle kunnskap med overføringsverdi til andre minoritetsgrupper.
- Skape større åpenhet rundt Holocaust gjennom økt informasjon om den jødiske minoritetens krigshistorie.
- Rette søkelyset på rasistisk begrunnet utryddelse generelt gjennom beskrivelsene fra Holocaust.

JmT søker Staten om driftsmidler for å kunne oppfylle museets mål om å være en åpen og tilgjengelig institusjon som ivaretar og formidler kunnskap om jødisk kultur, tradisjon og historie, samt jødisk liv i

dag. Museet har i 2017 styrket sitt samarbeid med Museene i Sør-Trøndelag, MiST, og inngått en samarbeidsavtale for to år fra og med 01.01.2018. (Jfr. pkt 11.)

Det er behov for løpende arbeid knyttet til samlingsforvaltning. Denne delen av museets virksomhet vil fra 2018 bli ivaretatt i samarbeidet med MiST, og overtar for prosjektmedarbeider etter at prosjekt Samlingsforvaltning blir sluttført 28.02.2018. Tilskuddsmidlene fra Trøndelag fylkeskommune til JmT vil bli benyttet til dette formålet.

Målgrupper

I 1997 etablerte Det Mosaiske trossamfunn Jødisk museum Trondheim som et svar på majoritetsbefolkningens manglende kunnskap om hvordan det er å leve som jøde. Museets første hovedmålgruppe er derfor den ikke-jødiske delen av storsamfunnet. Videre er trossamfunnets medlemmer en viktig målgruppe, da museets eksistens og virksomhet også bidrar til å styrke, utvikle og videreføre jødisk identitet i det nordenfjelske området.

Museet har som mål å ta vare på, videreføre og formidle kunnskap om jødisk religion, kultur og historie i Midt- og Nord-Norge. Dets målgruppe er både storsamfunnet og den jødiske befolkningen. JmT holder til i Arkitekt Christies gate 1b og er samlokalisert med DMTs medlemslokaler og synagogen. Som kulturhus og møteplass for jødisk kultur, utgjør museet kjernen for opprettholdelsen, videreføringen og formidlingen av den nasjonale minoritetens historie og liv i regionen. Formålet indikerer et mål om å samle og skape større kunnskap om jødisk liv utenfor Trondheim enn det som er blitt gjort tidligere. I tillegg til Trondheim, har det bodd jødiske familier i blant annet Orkanger, Kristiansund, Ålesund, Nesjestranda, Narvik, Elvegård, Brønnøysund, Mosjøen, Harstad, Tromsø, Hammerfest, Berlevåg og Kirkenes.

4. Planlagt drift

Beskrivelse av drift 2017 - og planlagt drift 2018

Markering av JmT 20 årsjubileum 2017.

Ved å løfte 20-årsjubileet ut av museumsbygningen med tok museet et utradisjonelt grep for å synliggjøre den jødiske befolkningens historiske og mangfoldige tilstedeværelse i Trondheims nære historie. Jfr. pkt 6. Utstillinger

Snublesteiner

I Norge blir det lagt flere snublesteiner årlig. Snublesteinene, som er minnesmerker over individuelle ofre for Holocaust, ble initiert av den tyske kunstneren Gunther Demning i 1993 og startet opp i Norge i 2010. Jødisk museum Trondheim og Jødisk Museum i Oslo samarbeider om prosjektet, blant annet gjennom etableringen og drifting av nettsiden www.snublesteiner.no. JmT har ansvaret for planleggingen og gjennomføringen av nedleggelsene i den nordenfjelske regionen, og har bidratt til å legge steiner i blant annet Brønnøysund, Ålesund, Tromsø og Kristiansund mfl. i tillegg til Trondheim. I 2017 ble det lagt ned totalt 11 snublesteiner søndag 27. august, en på Sunndalsøra og ti i Trondheim hvorav en var en erstatning for en skadet snublestein.

På museets plan står det igjen å legge snublesteiner hhv Berlevåg, Hammerfest, Volda og Trondheim. Prosjektet er én av museets mange viktige oppgaver i synliggjøringen av jødisk historie og i

bekjempelsen av antisemittisme. Ved utgangen av 2019 er planen at alle snublesteinene i det nordenfjelske være lagt for de norske jødene som ble drept under Holocaust.

JmT besørger også nedsettelse av snublesteiner for egen regning (der det ikke finnes annen finansiering fra kommuner, gjenværende familie e.a.), og har også reiseutgifter knyttet til dette. Det er mye praktisk og planleggingsarbeid knyttet til snublesteinene, og JmT anslår at den faste staben bruker rundt ett månedsverk på dette. I tillegg kommer direkte kostnader knyttet til reising og selve nedsettelsen av snublesteiner, estimert til kr 50.000 for 2018.

Strategiske satsinger

- *Samlingsforvaltning:* I 2017 ble samlingsforvaltning som tidsavgrenset prosjekt avsluttet (støttet over tre år av Trondheim kommunes Kulturfond), og arbeidet med registrering, sikring og utvikling mv. av vår betydelige museumssamling må i det videre finansieres over den løpende driften av museet. Samlingsforvaltningsarbeidet må føres trygt videre etter det gode grunnlaget som er blitt lagt i prosjektarbeid fra og med 2013 frem februar 2018. Den videre styrking av arbeidet og løpende drift av samlingen vil bli utført og finansiert gjennom samarbeidsavtale med MiST med en fremforhandlet ramme, jfr. pkt 11. Museene i Sør-Trøndelag. Avtalen regulerer arbeidet med løpende registrering og digitalisering av samlingen. Vi vil dette året også sikre utstilte objekter fra samlingen gjennom prosjektet Risikoanalyse og akutte sikringstiltak, Jfr. pkt 9. Løpende prosjekter.
- *Medvirkning og tilhørighet:* Å styrke og videreutvikle det jødiske miljøets deltakelse i museets virksomhet. De nordenfjelske jødene er bærere av en levende kultur. I tillegg til gjenstander, dokumenter og foto, utgjør familienes liv, tradisjoner, erfaringer og fortellinger en vesentlig del av kunnskapsgrunnlaget som Jødisk museum Trondheim bygger på. Med dette som utgangspunkt, vil museet legge til rette for ulike former for engasjement og medvirkning, for å skape en stødig og konstruktiv plattform for videreføring og videreutvikling av jødisk liv. Prosjektet "Vi søker detektiver" som har pågått fra 2015 frem til 2017 har vært verdifullt i så måte. Flere av de frivillige deltakerne i detektivgruppen har bidratt til verdifulle donasjoner i form av historisk materiale som fotografier og brev samt verdifulle bidrag i oppbygging av en jødisk manufakturforretning på Trøndelag Folkemuseum. Museet vil forøke å videreføre dette verdifulle arbeidet selv om det formelt er slutført som prosjekt. Museet er på utkikk etter enkeltpersoner og grupper som kunne ta initiativ til etablering av en venneforening for JmT. En venneforening vil kunne bidra til museets samling, museets utadvendte aktiviteter og til et mer åpent museum.
- *Videreføring av prosjektet Jødiske fotspor i nord:* Fra og med 2016 utvidet JmT arbeidet med nettsiden Jødiske fotspor i nord. Men på grunn av at langtids sykefravær i prosjektet samt at nyansatt direktør Bjarte Bruland sluttet i januar 2017, ble det vanskelig å gå videre som planlagt. Etter en pause fikk JmT noe mer ressurser. Det ble ansatt en konstituert daglig leder i juli 2017 og arbeidet kunne starte opp igjen i august 2017. Planen er pr dags dato at nettsiden lanseres for første gang 26. februar 2018. Innholdet som er sjekket og renskrevet med illustrasjoner er ikke så stort som man kunne ønske, men det er en start. Jfr. pkt 9. Løpende prosjekter.

- *Arbeidet med ny Holocaustutstilling:* Jødisk museum Trondheim, JmT, vil i 2018 starte søknadsarbeid om tilskudd til å utarbeide en ny utstilling om Holocaust i Trondheim i museets lokaler i synagogen i, Arkitekt Christies gt 1b i Trondheim. Søknadene vil ta utgangspunkt i et forprosjekt med idéskisse utarbeidet i november og desember 2017 med tilskudd til nasjonale minoriteter fra Kommunal - og moderniseringsdepartementet. JmT har i dag ingen utstilling som formidler Holocaust i Trondheim og det øvrige Midt- og Nord-Norge og prosjektet er derfor høyt prioritert av museets styre. En tidligere utstilling fra 1997 ble revet i 2016 da den ble vurdert som vanskelig å bruke i undervisning og formidling samtidig som den ikke opplevdes som tidsriktig i sin form. Siden da har plan om og utarbeidelse av en ny utstilling hatt høy prioritet. Forprosjekt ble avsluttet i januar 2018, og danner grunnlag for videre søknadsprosess. Jfr. pkt 9. Løpende prosjekter.
- *Sikkerhetssituasjonen:* JmT leier museets bygningsmasse av Det jødiske samfunn i Trondheim, DJST (tidligere Det Mosaiske Trossamfunn). Det har ikke vært utarbeidet en egen sikkerhetsplan for JmT, og det er heller ikke utarbeidet en risiko- og sårbarhetsanalyse etter de prinsipper som er lagt for slikt arbeid. Museets utfordringer med hensyn til sikkerhetsarbeidet er ganske forskjellig fra andre museumsinstitusjoner i det at museet befinner seg i samme bygning som en synagoge. I prinsippet er hele bygningen tatt i bruk til museets arbeid. Ved siden av en risikoanalyse med tanke på musets samling og utstillinger, må man også knytte den opp mot den til enhver tid eksisterende risiko som er knyttet til jødiske institusjoner. JmT er i gang med et prosjekt om sikkerhet, som vil bli gjennomført i løpet av 2018. Jfr. pkt 9. Løpende prosjekter.

Bidrag i nettverk, utviklingsarbeid, og for forfattere og forskere:

- Samarbeid med MIST (Museene i Sør-Trøndelag). En toårig avtale inngått 20. desember 2017, jfr. pkt 10, MIST.
- Medlem i AEJM (Assosiation of European Jewish Museums, en organisasjon der JmT har hentet mye kompetanse og kunnskap.
- Nettverk for holdningsskapende formidling. Vi var ikke med på deres møter i 2017, men er en del av nettverket.
- Samarbeidsprosjekter med Jødisk museum Oslo (JMO): I 2017 og 2018 deltar JmT i et formidlingsprosjekt som omhandler konspirasjonsteorier samt i nettprosjektet: " Antisemittisme- før og nå" som JMO lanserte i 2017.
- Holocaustdagen ble markert i Rådssalen på Trondheim Folkebibliotek i 2017 og 2018 - i samarbeid med Jødiske samfunn i Trondheim, og Jødisk kulturfestival Trondheim.
- JmT har bidratt til historisk kompetanse og informasjon om jødiske tradisjoner/jødedom inn mot en spillefilm som kommer i år (2018) som omhandler andre verdenskrig i Trondheim.
- Hjelp til master og bachelor oppgaver.
- Samarbeid med Justismuseet og Rustkammeret i forbindelse med JmTs popup-utstillingen i forbindelse med 20 årsjubileet.

5. Utstillinger

I tidsperioden fra 12. mai til 12. august 2017 ble gjenstander, fotografier og tekster fra museets

12. Rustkammeret – Erkebispegården: Bilder og historien om flukten til Irene Klein og datteren Anne Ruth desember 1942 ved hjelp av Jon Moan og Gunnar Melien som loset dem over til Sverige. 18. desember 1942 startet flukten. Første etappe var på spark med Kristoffer Moan. Deretter med hesteskys, båt og bil før de gikk siste etappen på ski. Anne Ruth satt i en hjemmelaget bæremeis på ryggen til Jon Moan.
13. Baklandet Skydsstation - Øvre Bakklandet 33: Bilde av Bakke Bru i 1942 fotografert fra Abrahamsengården i Innherredsveien 2a og butikken S. Abrahamsen, samt bilde av familien Abrahamsen fra familiens pesachfeiring i 1925. Også bilde av en av de første jødiskeide butikkene som åpnet i Trondheim; Moses Jacobsens vinhandel som holdt til i Nedre Bakklandet 5.
14. Dokkhuset og Bar Passiar - Dokkparken 4: Bilder fra fester, karneval og moro i det jødiske samfunnet etter krigen.
15. Una Pizzeria e Bar - Beddingen 14: Jacob Komissar, Gerson Komissar, Fritz Rambech og Kai Klein i Selbu som barn, ca. 1930. Og bilde fra selskap hos familien Shotland i Tromsø, 1930-tallet. De nordnorske jødene var nært knyttet til det jødiske samfunnet i Trondheim.
16. Rockheim - Brattørkaia 14: Bilder av musiker og komponist Jac Maliniak med familie.
17. Justismuseet - Kongens gate 95: Ulike bilder fra familien Bekker på 30-tallet samt av deres innbo som ble beslaglagt under andre verdenskrig: Ester Bekker, Edith Bekker, Moses Bekker, Adolf Bekker.
18. Trøndelag Folkemuseum - Kleshengere fra Jødisk museum Trondheims samling utstilt i en butikkutstilling på Sverresborg. Disse kommer fra noen av de jødiskeide butikkene i byen.
19. Ringve musikkhistoriske museum: Utstilling av gitar fra Ernst Savosnicks musikkforretning. Instrumentet er produsert i Tyskland, men har fått Savosnicks logo påmontert før salg i Trondheim. I tillegg en reklame fra 1909 der det reklameres for: "fiolin, en ekte amerikansk Zither på hvilken kan læres å spille på i 1 time, uten å kunne noter". I tillegg til å selge klokker, veggur og instrument som gitarer solgte Ernst Savosnicks blant annet Grammofonplater.

Etter at utstillingen tatt ned, ønsket noen av museene som deltok å beholde sine plansjer.

Museet har fått en ny permanent utendørs utstilling i gårdsrommet med tema norske jøders idrettsinnsats, kalt Heia jødene. Utstillingen er produsert av Jødisk museum Oslo og var museets bidrag til Jødisk kulturfestival Trondheim. I forbindelse med utstillingen ble det holdt et foredrag på Jødisk kulturfestival Trondheim ved Leif Grusd.

Utstillinger i 2018:

Utstilling om jødisk krigsinnsats og lojalitet

JmT planlegger i samarbeid med Jødisk kulturfestival Trondheim en vandretstilling om jødisk krigsinnsats og lojalitet. Utstillingen er utviklet av Jødisk museum Oslo i 2012. JmO har tilbudt seg å utvikle en egen del som omhandler jøder fra Trondheim og det nordenfjelske som deltok i de norske styrkene eller i motstandsarbeid under andre verdenskrig. JmT kan få deler av den eksisterende vandretstillingen tilsendt til festivalen 30. august – 2. september og ha den stående ut september. Utstillingen kan plasseres i rommet der det skal bygges Holocaust-utstilling.

samling stilt ut på 19 utvalgte museer, caféer og butikker, de fleste godt synlig i byrommet. Utstillingen ble kalt Jødiske fotspor i Trondheim. De utplasserte objektene hadde til hensikt å gi innblikk i en del av Trondheim bys historie som i dag ikke finnes. Utstillingen tok for seg de første jødene som kom til Trondheim og som på 1880-tallet raskt ble en synlig del av bybildet.

Det ble produsert en brosjyre med et kart med de 19 punktene i byen som publikum kunne oppsøke. Alle som ble kontaktet om å stille ut, var velvillig innstilt og interessert i historien. Responsen på utstillingen ble også svært god.

Det ble hengt opp bilder og tekster fra følgende tidligere jødiske butikker/familier på disse stedene i Trondheim:

1. Café le Frère - Søndre gate 27: Bilde av butikken Isidor Isaksen i Søndre gate 27 hvor Café Le Frère ligger i dag. I butikken i Søndre gate solgte Isidor klær og sko for herrer.
2. Three Lions pub - Brattørgata 10-12b: Siden tidlig på 1900-tallet har det vært flere jødiskeide butikker i bygningen som i dager huser Three Lions i Brattørgata 12b. David Isaksen var en av dem. Han var også ett av medlemmene i bridge-klubben B-12, en gjeng med jødiske menn som møttes for å spille bridge og feste med jevne mellomrom. Av medlemmene før krigen var det bare David som ikke overlevde. David Isaksens dørskilt finnes fortsatt i Danielsbakerveita på høyre side av bygningen.
3. Sosiologisk Poliklinikk - Brattørgata 8: Bilder fra butikken I. Paltiel Brattørgata 6. fra 1909. I 1891 løste Israel Paltiel handelsborgerskap i Trondheim. Kona Lina og barna kom etter til byen i 1894.
4. Bar E Moro - Brattørgata 6: Bilder fra Paltiels butikk i Brattørgata 6 ca.1960. I butikken solgte de herreklær og produserte selv dresser, frakker, gutte- og arbeidsklær.
5. BOGART.COSMO - Olav Tryggvassons gate 12: Hensch Klein drev klesforretningen H. Klein Herreekvipering i Olav Tryggvassons gate 2b, som fortsatt på folkemunne kalles Klein-gården. I 1985 etablerte Hans Hensch Klein, barnebarnet til Hensch, butikken Bogart, nå Cosmo Bogart. En annen gren av Kleinfamilien driver i dag klesbutikk-kjeden Kleins.
6. 7-eleven - Nordre gate 18: I Nordre gate 18, der 7-eleven ligger i dag, var det i mange år en butikk som het Paris-Wien A/S, drevet av Marie og Hirsch Komissar. Bilde med eksteriøret av butikken slik den så ut i 1947.
7. SELLANRAA Bok & Bar - Kongens gate 2: Herman Kahn, født i Trondheim i 1909, åpnet på 1930-tallet sitt eget herrekonfeksjonsfirma, H. Kahn A/S, i Munkegata 31. I Sellanraa Bok & Bar ble det vist bilder fra et fotoalbum som ga et innblikk i Herman og kona Ewys liv i Sverige under andre verdenskrig.
8. Frati - Kongens gate 20: Ulike bilder fra jødisk liv i Trondheim: Blant annet Trondheim Trikotasjeabrikk i Ila, startet av Aron og sønnen Henrik Mendelsohn i 1923.
9. ØX Tap Room - Munkegata 26: Lea og Efraim Schilow, ca.1930 tatt utenfor Hotel Phoenix. Jacob Komissar, Gerson Komissar, Fritz Rambech og Kai Klein i Selbu, ca. 1930. Jacob Jacobsen på Torget i Trondheim ca. 1930.
10. Havfruen - Kjøpmannsgata 7: Bild av Betzy Rosenberg med rekordstor laks på Byneset fra 1940-tallet etter andre verdenskrig utstilt på Havfruen.
11. Nidarosdomens Besøkscenter - Bispegata 5: Gjenstander i glassmonter ved disken i Nidarosdomens besøkscenter, blant annet med dekorasjoner fra torarullene i synagogen i Trondheim med forklarende tekster.

6. Kulturaktiviteter

- JmT samarbeider med Jødisk Kulturfestival i Trondheim, blant annet med formål å synliggjøre museet for et bredere publikum i forbindelse med festivalens mange arrangementer.
- Museet deltok under Kulturnatt i Trondheim 15. september. 144 besøkende var innenfor museets dører og over 80 personer lyttet til historiker Jon Reitans foredrag "Hvordan huskes Holocaust blant trønderne? Om hvordan det norske storsamfunnet har erindret, snakket om og forstått holocaust i ettertid – fra 1945 og fram til i dag." På samme arrangement var det stor interesse for museets veitevandring i Nerbyen, Trondheims jødiske kvarter, i regi av Byantikvaren i Trondheim. Vandringen ble ledet av forstander Ralph Buchmann fra Det jødiske samfunn i Trondheim og historiker Terje Bratberg fra Trondheim Folkemuseum. På veitevandringene var det så fullt at vi måtte gi opp å telle. Museet samarbeidet med Byantikvaren også om illustrasjoner til denne veitevandringen.

7. Undervisning og formidling

Undervisning på Jødisk museum Trondheim.

Museets besøkende består i overvelende grad av skoleelever og studenter som besøker museet. De kan velge mellom tre undervisningstilbud: "Norsk-jødiske tradisjoner, riter og kultur" handler om det religiøse livet, praksiser og tradisjoner. Undervisningen har til hensikt å aktivisere elevene: de får undersøke gjenstander tilknyttet religiøs praksis og jødiske høytider, som torarull, chanukastake og bønnestjal. Slik tas flere sanser i bruk i læringen. Undervisningen her foregår hovedsakelig i synagogen som museet deler lokaler mer. Opplegget er tilknyttet KRLE-faget, og benyttes av elever fra 2. trinn på barneskolen til lærerstudenter.

"Historien om jødene fra Trondheim" er et historisk-samfunnsvitenskapelig opplegg som forteller historien til de norske jødene som bodde og bor nord for Dovre. Ved å fortelle utvalgte personers livshistorier, blir elevene også kjent med den historiske konteksten personene levde i, og de seks historiene danner til sammen en grundig redegjørelse for historien til de nordenfjeldske jødene. Opplegg aktiviserer elevene i stor grad: de oppfordres til selv å finne ut av hva og hvem de presenterte gjenstandene og personene er, gjennom spørsmål stilt av formidler og gjennom gruppearbeid med medelever. Undervisningen knytter an til kompetansemålene for 10. trinn i grunnskolen, og benyttes særlig av elever på 9. og 10. trinn, men også av studenter ved fag som tysk og historie.

Gjennom DKS tilbyr JmT en byvandring i Trondheim, hvor man besøker utvalgte steder som har hatt betydning i jødernes historie i byen. Fordi opplegget skal oppfylle kompetansemål for historie og samfunnsfag for 10. trinn, er vandringen rettet mot elever på 9. og 10. trinn. Elevene får se hvor jødiske trønderere har bodd og hatt butikk, metodistkirken hvor hemmelige gudstjenester ble holdt under andre verdenskrig, og hvor den første synagogen i Trondheim lå. Ved å knytte historien til steder elevene kjenner og har et forhold til, blir historien og personene formidleren forteller om, mer levende, og elevene kan skape tilknytning til det de hører om, samtidig som at de får en grundig

innføring i historien. Elevene aktiviseres gjennom refleksjonsspørsmål som stilles på veien mellom stoppestedene.

8. Avsluttede prosjekter

Prosjekt Samlingsforvaltning

Samlingsforvaltningsprosjektet med tilskudd fra Trondheim Kommunes kulturfond ble avsluttet i mars. Etter tre år med prosjektstøtte har samlingsforvaltningen gjennomgått en økende grad av profesjonalisering.

Oppgavene det skulle arbeides med har vært:

- 1) Digitalisere samlingen
- 2) Flytte samlingen til alternativ oppbevaringsplass
- 3) Registrere samlingen i Primus
- 4) Organisere usorterte deler av samlingen
- 5) Intervjue utvalgte givere for å skaffe mer informasjon om samlingen

Samlingen har blitt ordnet og sikret og det har blitt innarbeidet rutiner for inntak, registrering, digitalisering og håndtering, noe som har ført til at vi kan drive en mer forsvarlig samlingsforvaltning enn tidligere. Rutiner og prosedyrer ble raskt tatt i bruk av prosjektansvarlige. Det har vært en økning i donasjoner til museet blant annet gjennom prosjektet "Vi søker detektiver! Samlingsforvaltning i et medvirkningsperspektiv."

Det har til i dag ikke blitt flyttet deler av samlingen til alternativ oppbevaringsplass til Statsarkivet på Dora, som har vært et mål for prosjektet. Dette er planlagt og vil bli forsøkt gjennomført i 2018.

JmT tok i bruk Primus i juni 2016, som vil være et viktig verktøy i samlingsforvaltningen i en kontinuerlig prosess med å få lagt inn museets samling i databasen.

JmT har blitt klar over at samlingens historiske verdi er større enn det som tidligere har vært antatt. Spesialist på jødiske gjenstander fra Det jødiske museet i München besøkte JmT i 2015 og karakteriserte gjenstandssamlingen som unik i Nord-Europa.

Dette prosjektet ble blant andre støttet av Kulturrådet og Trondheim kommune. Det er tidligere søkt om midler i driftssøknad til staten for 2018 at for videre styrking av museet bør en slik stilling være permanent. Da JmT ikke fikk reell økning i driftsstøtten for 2017 i forhold til 2016, ble forslaget om en permanent stilling for samlingsforvaltning ikke videreført for 2017.

Et viktig bidrag til samlingen har vært en donasjon fra Kent Hirsch, som ga flere dokumenter og fotografier til museet. Donasjonen omhandler hans familie og forteller historien til Jacob Joel Hirsch og hans kone og barn. Dette er slik som reisepass, usette bilder og et brev der Frida Hirsch skriver om deres arrestasjon og planen om å bli sendt til Oslo. Hirschfamilien hadde en sterk tilstedeværelse i det jødiske nordenfjeldske fram til krigen, da Jacob Joel Hirsch var den religiøse lederen i Kristiansund for det mosaiske trossamfunn. Jødisk museum Trondheim er derfor svært takknemlig for denne donasjonen.

I løpet av 2017 ble det avdekt flere skatter gjemt i lokalet, og mye som man trodde var borte ble funnet igjen. Dette gjelder blant annet den originale møteprotokollen fra 1945, med referatet fra det første medlemsmøtet etter krigen, holdt 31.07.1945. I en lang periode var det trodd at denne var tapt, men den har nå kommet til rette og vil være til nytte for forskere framover. Møteprotokollene fra 1913 og opp til 1969 er nå digitalisert.

Et stort grep gjort i 2017 var å sikre de bøkene som har blitt oppbevart på forskjellige steder i bygget. Det er en stor mengde bøker på museet, og mange av disse er svært gamle og i dårlig stand. Noen av disse bøkene er særdeles verdifulle fra et ikke-monetært perspektiv, fordi de er håndfaste bevis på et jødisk kulturliv i det nordenfjeldske området. Mange av disse er bønnebøker, kjent som Siddur. Signaturene i disse bøkene forteller om fedre som ga de hellige bøkene sine videre til sønnene sine, om brødre som ga bøker i gave til hverandre, og om personer som lyser minne over slektninger som ble drept under krigen. Tre av bøkene som kan sies å være særdeles eksepsjonelle, bøker signert av Josef Grabowski, Daniel Caplan og Wulf Klein, har blitt sendt til konservering på Sverresborg.

Fysisk sikring av samlingen som ikke er i utstilling har vært et mål for året, og det har blitt innkjøpt og satt opp nye arkivhyller for å sikre det som er oppbevart på museets arkivrom mot forringelse, slik at det er tilgjengelig for historisk arbeide også i fremtiden.

Samlingen har i år blitt tatt i bruk av flere forskere og forfatter, og to bøker som har nyttiggjort seg av samlingen vil bli publisert i løpet av våren. Forfatterne har jobbet tett med Jødisk museum Trondheim, og flere fotografier fra museets samling vil være inkludert. Annen publisering med bakgrunn i samlingen vil være en artikkel i årboken Trønderveven som tar utgangspunkt i prosjektet "Vi søker detektiver! Samlingsforvaltning i et medvirkningsperspektiv." gjennomført ved museet i 2016.

Prosjekt «Vi søker detektiver»

Prosjektet ble avsluttet i april 2017. Prosjektansvarlige la fram resultatene for Norsk Kulturråd i februar 2017. Arbeidet med "detektivene" har gitt museet uvurderlig materiale. Man har hatt gode erfaringer knyttet til arbeidsmetode, nemlig det å skape og ivareta engasjement og frivillighet: Fordi detektivene på mange måter representerte en kunnskapsbank knyttet til det nordenfjeldske jødiske livet i fortid, nåtid og framtid, var prosjektet prisgitt deres interesse, eierskap og engasjement. Dette ikke bare fordi deres innsats var frivillig, men også fordi museet ønsket å etablere en permanent gruppe, som kunne respondere både på «hasteinnsats» og langsiktige mål, og dermed virke bærekraftig for både museet og det jødiske miljøet. I 2017 har det imidlertid vist seg vanskelig å samle gruppen til møte, dermed har det blitt en tydeligere en-til-en kontakt med noen av medlemmene i gruppen. En videreføring av "detektivene" ser vi i samarbeidsprosjektet "Jødisk manufakturforretning" på Trøndelag Folkemuseum på Sverresborg STF. Der er STF i gang med å supplere sin byavdeling med en jødisk forretning, ved å ta utgangspunkt i en eksisterende bygård som har huset en jødisk forretning og bygge en kopi. Prosjektet er en del av STF's ønske om å markere minoritetsgruppens plass som en del av Trondheim bys og Trøndelags historie der JmT har bidratt og vil bidra med materiale i det videre samarbeidet.

Undervisningsopplegg om antisemittisme i samarbeid med Jødisk museum Oslo (JmO)

Et undervisningsopplegg er utviklet i samarbeid mellom museumspedagogene på de jødiske museene i Oslo og Trondheim høsten 2016 og våren 2017. Undervisningsopplegget som blant annet

skal formidles med bruk av nettbrett, er rettet mot ungdom i 10. klasse og på videregående trinn. Museet fikk tildelt midler fra JmO til nettbrett og annet arbeid i forbindelse med prosjektet i 2016. Opplegget ble ferdig utviklet høsten 2017 og vil bli tatt i bruk i JmT fra våren 2018. Undervisningen vil ta sikte på å fremme bevissthet og refleksjon rundt menneskers gruppetenkning (bruken av "oss" og "dem") og gi opplæring i kildekritikk, spesifikt knyttet til kanaler som fremmer antisemittisme og konspirasjonsteorier. Opplegget vil inneholde introduksjon, spørsmål til gruppearbeid, "standpunkt"-undervisning og dialog. Et mer langsiktig mål er å ha kurs for lærere og lærerstudenter, slik at de kan bruke undervisningsopplegget i egen undervisning.

9. Løpende prosjekter

Jødiske fotspor i nord

Arbeid utført i 2017 og videre arbeid i 2018 og 2019

Fra og med 2016 utvidet JmT arbeidet med nettsiden Jødiske fotspor i nord. Men på grunn av at langtids sykefravær i prosjektet samt at nyansatt direktør Bjarte Bruland sluttet i januar 2017, ble det vanskelig å gå videre i samme takt som planlagt. Etter en pause fikk JmT noe mer ressurser. Det ble ansatt en konstituert daglig leder i juli 2017 og arbeidet kunne starte opp igjen i august 2017.

Planen er pr dags dato at nettsiden lanseres for første gang 26. februar 2018. Innholdet som er sjekket og renskrevet med illustrasjoner er ikke så stort som man kunne ønske, men det er en start.

Fra lanseringen vil nettsiden inneholde ett jødisk fotspor fra hvert av de fem nordligste fylkene samt 125 artikler med illustrasjoner om jødisk liv andre steder i vårt nedslagsfelt i det nordafjelske. Etter den første lanseringen av nettstedet vil museet suksessivt utvide både med to- tre fotspor i hvert av de fem fylkene og i tillegg til en lan rekke artikler om jødisk liv i Midt- og Nord-Norge utover i 2018.02.02

Vi håper at nettvandringen vil motivere til diskusjon om innvandring, integrering, minoriteter, diskriminering, menneskerettigheter og religionsmangfold i hele regionen, og samtidig, som en stadig oppdatert og «levende» kunnskapsbase, fungere som ett av museets «ansikter utad». Nettressursen er en klike- og finne-side, der den enkelte elev, student eller andre kan klikke seg inn geografisk eller tematisk, etter fem temaer eller etter fotspor i de fem nordligste fylkene. Siden er delt inn med kategoriene Følg et fotspor og Utforsk selv

JmT planlegger i samarbeid med Falstadsenterets pedagogiske å utarbeide læringsressurser i tilknytning til nettressursen til bruk for elever i ungdomsskole og videregående skole.

Det er følgende fem kategorier på nettsiden under kategorien

Utforsk selv:

- o Arbeidsliv
- o Hverdagsliv
- o Holocaust

- o Livet etter Holocaust
- o Religiøst liv

Nettressursen vil inngå i JmTs løpende arbeidsoppgaver. Likevel vil det en periode være behov for ekstra ressurser i for å produsere nytt materiale og holde nettsiden oppdatert.

Holocaust i det nordenfjelske

JmT fikk i 2017 midler til å utarbeide et forprosjekt til en permanent utstilling om Holocaust. JmT, vil i 2018 starte søknadsarbeid om tilskudd til å utarbeide den nye utstillingen i museets lokaler i synagogen i Trondheim, Arkitekt Christies gt 1b med utgangspunkt i forprosjektet med idéskisse. Forprosjektet er utarbeidet av professor Tor Einar Fagerland, NTNU, historiker Jon Reitan, Nord Universitet og arkitekt Atle Aas . Tilskudd til forprosjektet fikk JmT fra midler til nasjonale minoriteter fra Kommunal- og moderniseringsdepartementet .

JmT har i dag ingen utstilling som formidler Holocaust i Trondheim og det øvrige Midt- og Nord-Norge og prosjektet er derfor høyt prioritert. En tidligere utstilling fra 1997 ble revet i 2016 da den ble vurdert som vanskelig å bruke i undervisning og formidling samtidig som den ikke opplevdes som tidsriktig i sin form. Siden da har plan om og utarbeidelse av en ny utstilling hatt høy prioritet. Forprosjekt ble avsluttet i januar 2018, og danner grunnlag for videre søknadsprosess.

Mål med utstillingen er å fortelle hva som hendte med den jødiske befolkningen i Trondheim og det nordenfjelske under andre verdenskrig på en måte som kan kommunisere med barn og ungdom. Den skal gi besøkende en kortfattet oversikt over de mest sentrale faser, hendelser og aktører i gjennomføringen av holocaust, både i et europeisk, nasjonalt og midt-norsk perspektiv. Spesielt viktig er perspektiver på ofre, tilskuere og gjerningsmenn, samt den trinnvise utviklingen av nazistenes morderiske befolkningspolitikk i Europa og Norge. Selv om utstillingen vil minnes forfølgelsene av jødene som skjedde i hele det nordenfjelske området, vil denne utstillingen også ha som mål å føye seg inn i Trondheim bys historie. Sammenheng mellom utstilling og bruken av byrommet blir derfor svært viktig. Det er et mål om at det skal utvikles en App som vil fungere som et teknologisk hjelpemiddel for utstillingsbesøkende i byrommet.

Prosjektet vil inneholde tegninger til byggesett og konsept som skal kunne brukes på utstillinger i andre byer i det nordenfjelske. På sikt kan det inngås samarbeide med andre museer i for eksempel Ålesund, Kristiansund, Narvik, Tromsø og Hammerfest for å lage særegne utstillingskomponenter på de steder der jøder levde og virket.

Risikostyring og akutte sikringstiltak

Prosjektet er todelt og skal gjennomføre både en risikoanalyse, heve JmTs kompetanse hva gjelder risiko og sikkerhetsforståelse på den ene side, og på den andre side gjennomføre akutte tiltak for å sikre museet mot terror, tyveri, forringelse og brann. De omsøkte midler er bevilget fra henholdsvis Kommunal- og moderniseringsdepartementet, KMD, under handlingsplanen mot antisemittisme, Norsk kulturråd og UNI- stiftelsen. Tilskuddet fra UNI stiftelsen blir utløst etter at prosjektet er slutført og revidert.

Prosjektet startet i september 2017 med en prosjektgruppe bestående av medlemmer av Det jødiske samfunn Trondheim, som er eier av bygget, museets hadde to ansatte med, i tillegg till sikkerhetsjef

ved Det mosaiske trossamfunn i Oslo, Joakim Nordin. Nordin blir leid inn for å gjennomføre risikoanalysen av museet. Prosjektet vil følge prosjektsøknaden så tett som mulig. Det vil i sammenheng med prosjektet bli gjennomført ulike kurs, blant annet sikkerhetskurs, førstehjelpskurs, brannkurs mm. Prosjektet skulle ha kommet i gang tidligere, men på grunn av ulike personalmessige forhold, som at prosjektansvarlig direktør Bjarte Bruland fratradte stillingen i januar 2017, samt at de to ansatte ved museet hadde store arbeidsoppgaver første halvår av 2017, ser vi ikke for oss at prosjektet kan avsluttes før tidligst ved inngangen til 2019.

10. MiST

Museet har i 2017 styrket sitt samarbeid med Museene i Sør-Trøndelag (MiST) ved at det 20. desember 2017 ble inngått en samarbeidsavtale for to år fra og med 01.01.2018. Avtalen innebærer blant annet at JmT betaler MiST inntil kr 300 000 pr år for tjenesteyting. Det ble bevilget tilskudd på kr 100 000 fra Trøndelag fylkeskommune gjennom MiST for 2017 under forutsetning av samarbeidsavtale med MiST.

I samarbeidsavtalen fremgår det at JmTs behov blant annet vil være arbeid knyttet til følgende museumsfaglig bistand:

- a) samlingsforvaltning, oppbevaring, registrering, digitalisering, IKT og annet arbeid knyttet til museets samling.
- b) Bistand til koordinering og utarbeidelse av utstillinger og andre formidlingsaktiviteter.
- c) Støtte til utarbeidelse av søknader og rapportering.
- d) Å bistå JmT i forbindelse med forskning og kunnskapsutvikling.

MiSTs behov:

MiST har behov for kompetanse knyttet til formidling av jødisk kultur, religion og historie, f.eks. i utstillingssamarbeid, seminarer, work-shops, foredrag o.a. MiST har også behov for tilgang til JmTs nettverk av andre jødiske museer og fagressurser.

11. Sikkerhetssituasjonen

Museet har to ulike typer utfordringer når det gjelder sikkerhet. Den ene gjelder den museumsrelaterte delen, som har å gjøre med sikring av objekter og gjenstander mot skader, tyveri, fukt, slitasje etc. Den andre gjelder sikkerhet for mennesker og bygningen mot angrep, terror, brann etc.

I forbindelse med prosjektet Risikoanalyse og akutte sikringstiltak vil JmT i løpet av 2018 høyne kompetansen for ansatte, få utarbeidet en risikoanalyse, fått en sikkerhetsplan og gjennomført akutte sikringstiltak i følge plan om dette. I tillegg har museet bestilt ny og større avfukter i kjellerutstillingen som vil bidra til sikring av museets utstilling mot fuktskader.

MIST vil bistå JmT i forbindelse med samarbeidsavtalen med spesialistkompetanse på sikring av utstillingen i kjelleren.

I løpet av 2017 har JmT ikke opplevd uforutsette hendelser av sikkerhetsmessig karakter.

12. Økonomi

Driftstilskuddet fra staten var i 2017 på samme nivå som i 2016. Det kommunale tilskuddet har vært uendret i flere år og medfører derfor en viss realnedgang. JmT hadde med dette en tilfredsstillende økonomi, men har ikke hatt rom for å øke aktiviteten med tanke på nye prosjekter og ansatte.

JmT er imidlertid svært fornøyd med at museet har fått tilskudd til å ha utvidet åpningstid til to søndager i måneden utenom sommersesongen. I tillegg til dette har man hatt to omvisere på jobb, mot tidligere kun en person.

I 2018 blir imidlertid situasjonen en annen for museet. Det vil da påløpe større utgifter til denne delen av virksomheten idet Det jødiske samfunn i Trondheim har vedtatt at det alltid skal være en sikkerhetsvakt til stede når museet har besøk av skoleklasser og grupper. Dette vil medføre ekstra kostnader for museet. Dette er lagt inn i budsjettene for 2018 og 2019.

JmT har siden primo 2016 ikke hatt en egen Holocaustutstilling, noe som oppfattes som meget uheldig. JmT fikk imidlertid tildelt midler til å etablere et forprosjekt for en ny utstilling. JmT er svært godt fornøyd med det arbeid som er gjort så langt. Det er imidlertid viktig at arbeidet med å etablere utstillingen kommer i gang i løpet av 2018. Det er derfor søkt om tilskudd til etablering av denne.

For øvrig vises til vedlagte årsregnskap og til budsjett for 2018 og 2019.

Trondheim, 13. februar 2018

Merethe Baustad Ranum   Nikolaj Kahn   Henriette Kahn   Torunn Herje   Gunnar Flukke
Styrets leder   Nestleder   Styremedlem   Styremedlem   Styremedlem